

AUTOREFERAT

1. IMIONA I NAZWISKO	2
2. POSIADANE DYPLOMY I STOPNIE	2
3. DOTYCHCZASOWE ZATRUDNIENIE W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH	2
DOTYCHCZAS WYKŁADANE PRZEDMIOTY	3
4. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (Dz. U. 2016 R. POZ. 882 ZE ZM. W Dz. U. Z 2016 R. POZ. 1311.)	3
4.1. TYTUŁ OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO	3
4.2. DANE PUBLIKACJI	3
4.3. OMÓWIENIE CELU NAUKOWEGO WW. PRACY I OSIĄGNIĘTYCH WYNIKÓW	3
A. KONTEKST I CEL NAUKOWY PRACY	3
B. KORPUS I LITERATURA PRZEDMIOTU	6
C. OSIĄGNIĘTE WYNIKI I WPŁYW NA DYSCYPLINĘ	8
D. BIBLIOGRAFIA	12
5. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH, DYDAKTYCZNYCH, POPULARYZATORSKICH I ARTYSTYCZNYCH	13
5.1 OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO-BADAWCZE	13
5.2 OSIĄGNIĘCIA DYDAKTYCZNE I POPULARYZATORSKIE	15
5.3. OSIĄGNIĘCIA ARTYSTYCZNE	17

Autoreferat

1. Imiona i nazwisko: Marta Eloy Cichocka (w publikacjach naukowych: Marta Cichocka)

2. Posiadane dyplomy i stopnie

- 1997 magister filologii hiszpańskiej, Université de Caen; tytuł nadany na podstawie obrony rozprawy pt. *Poesía Vertical de Roberto Juarroz: análisis y traducción* (274 str.), promotor: prof. Teresa Havas; dyplom „Maîtrise d'Espagnol” (z wyróżnieniem) przyznany przez Université de Caen, nostryfikowany jako magisterski przez Uniwersytet Jagielloński w Krakowie (1998).
- 1998 D.E.A. (Diplôme d'Etudes Approfondies) d'Etudes Romanes (z wyróżnieniem), Université de Caen, promotor: prof. Milagros Ezquerro.
- 2005 doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa; tytuł nadany na podstawie obrony rozprawy doktorskiej pt. *Entre la Nouvelle Histoire et le nouveau roman historique. Réinventions, relectures, écritures* (506 str.), promotor: prof. Perla Petrich (Paris VIII), jury: prof. Jacqueline Covo-Maurice (Lille III), prof. Milagros Ezquerro (Paris IV – Sorbonne), prof. Julio Premat (Paris VIII); dyplom „Doctorat en Etudes hispaniques et latino-américaines” (z wyróżnieniem i gratulacjami jury), przyznany 2 kwietnia 2005 roku przez Université Paris 8, na podstawie obrony z 9 grudnia 2004, nostryfikowany jako doktorski 10 lipca 2006 przez Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

3. Dotychczasowe zatrudnienie w jednostkach naukowych

- 1999/2000 Lektor języka hiszpańskiego, Nauczycielskie Kolegium Języka Francuskiego, Akademia Pedagogiczna im. K.E.N., Kraków.
- 2001/2002 Attachée temporaire d'enseignement et de recherche (A.T.E.R.), Département d'Espagnol, Université Paris 8, Paryż – Saint Denis.
- 2000-2006 Asystent, Instytut Neofilologii, Akademia Pedagogiczna im. K.E.N., Kraków.
- 2006-2011 Adiunkt, Wydział Filologiczny, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Warszawa.
- 2009 Visiting Professor, Spanish Language and Literature, Department of World Languages, Literatures and Linguistics, West Virginia University, Morgantown.
- 2011 Wykładowca, Studium Przekładu Literackiego przy Katedrze UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

od 2011 do chwili obecnej: Starszy wykładowca, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Humanistycznospołeczny, Warszawa (mianowanie na czas nieokreślony).

od 2006 do 30.09.2017: Adiunkt, Instytut Neofilologii, Uniwersytet Pedagogiczny im. K.E.N., Kraków (mianowanie na czas określony).

DOTYCHCZAS WYKŁADANE PRZEDMIOTY

Historia literatury obszaru językowego (Hiszpania i kraje Ameryki Łacińskiej); Kultura Ameryki Łacińskiej; Wstęp do teorii przekładu; Wstęp do przekładu literackiego; Przekład literacki (poezja); Redakcja akademicka; Seminarium licencjackie (przekładoznawcze); Seminarium magisterskie: Nueva Novela Histórica Latinoamericana (dla słuchaczy studiów magisterskich West Virginia University); Technologia informacyjna; Komunikacja w sieci.

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

4.1. tytuł osiągnięcia naukowego: monografia naukowa pt. *Estrategias de la novela histórica contemporánea. Pasado plural, postmemoria, pophystoria*

4.2. dane publikacji: Marta E. Cichocka, *Estrategias de la novela histórica contemporánea. Pasado plural, postmemoria, pophystoria*, Bern, Peter Lang, 2016, 162 str., ISBN: 9783631667439.

4.3. omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników:

A. KONTEKST I CEL NAUKOWY PRACY

Książkę *Estrategias de la novela histórica contemporánea. Pasado plural, postmemoria, pophystoria* (2016) otwiera cytat i wstęp, który wymaga komentarza. „Więcej jest pracy z interpretowaniem interpretacji, niż z interpretowaniem samych rzeczy i więcej książek na temat książek, niż na każdy inny temat: nic innego nie robimy, poza komentowaniem się nawzajem. Komentarzy całe mrowie, a autorów jak na lekarstwo.” – tak pisał Michel de Montaigne w „Esejach” (1588)¹. Paradoksalnie, ten cytat z XVI wieku nie tylko nie stracił na aktualności, ale wręcz zyskuje ją z każdym kolejnym stuleciem. Z jednej strony, w XXI wieku nowe technologie usprawniły funkcjonowanie wszelakich glosatorów, a media społecznościowe nadały komentarzom (potencjalnie wirtualnym) zupełnie nową (realną) rangę. Z drugiej strony, dokonuje się postępująca inflacja słowa pisanego, a oryginalni autorzy

¹ Propozycja przekładu jest moja. W oryginale czytamy: “Il y a plus affaire à interpreter les interpretations, qu'à interpreter les choses & plus de livres sur les livres, que sur aultre subject: nous ne faisons que nous entregloser. Tout fourmille de commentaires; d'auteurs, il en est grand cherté.” (Ortografia zgodna z konsultowaną wersją: *Essais de Michel de Montaigne, tome quatrième*, “De l'experience”, tom III, rozdz. XIII, Paris, Langlois & Gueffier, 1796, str. 234). W przekładzie T. Boya-Zeleńskiego: “Więcej jest roboty z tym, aby interpretować interpretacje niż samą rzecz; więcej książek o książkach niż o innych przedmiotach. Nic nie robimy, jeno glossujemy się wzajem. Wszędzie roi się od komentarzy: autorów zasię wielki niedostatek.” (Cfr. M. de Montaigne, *Próby*, Księga III, rozdz. XIII, ustęp 568, wersja dostępna na portalu *Wolnych Lektur*: <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/proby-ksiega-trzecia.html>).

głoszący nowatorskie opinie, warte uwagi i zaufania, nikną w morzu komentatorów czy imitatorów. Nietrudno przy tym zauważyć, że wzrost populacji ludzi z ok. 600 milionów w epoce Montaigne'a do ponad 7 miliardów w 2015 roku przekłada się na wprost proporcjonalny przyrost publikacji na każdy możliwy temat. Inflacji słowa pisanego towarzyszy przy tym głęboki kryzys humanistyki, rozkwit społeczeństwa spektaklu zbudowanego na kulturze audiowizualnej i przewartościowanie norm społecznych. Podczas gdy nowe technologie nieodwracalnie rewolucjonizują nawyki i obyczaje, a kolejne pokolenia mieszkańców Ziemi niejako już rodzą się „w sieci”, najnowsza historia naszego niespokojnego wieku nie tyle „pisze się”, co „wyświetla się” w czasie niemal rzeczywistym na wszelkich możliwych ekranach (od telewizora po smartfon). Tymczasem logika wolnego rynku nieubłaganie przekształca pejzaż przyszłej historii literatury XXI wieku, o której już teraz można będzie powiedzieć, że nigdy przedtem tak wiele nie publikowano — i nie zapominano tak wiele.

Tym bardziej frapująca okazuje się konstatacja, że — niejako na przekór stale rosnącej liczności ludzi na Ziemi i, w konsekwencji, zupełnie nowym wyzwaniu — stałym punktem odniesienia znakomitej większości ludzi myślących są, nieodmiennie, idee wypracowane przez naszych przodków na użytek zbiorowości ówczesnych, nieskończenie mniejszych i rządzących się diametralnie innymi regułami społecznymi, jak choćby wykluczającymi czynny udział w polityce kobiet, przedstawicieli nizin społecznych czy mniejszości etnicznych. Ten fascynujący sam w sobie fenomen staje się jeszcze bardziej widoczny w przypadku wszelkich kryzysów, politycznych, ekonomicznych, społecznych, ideologicznych bądź tożsamościowych, z którymi zmagają się współczesne społeczeństwa. Wobec nieprzeniknionych postaw aktualnych liderów politycznych, którzy coraz częściej komunikują swoje decyzje za pośrednictwem lakonicznych komunikatów w mediach społecznościowych (np. tak popularny wśród polityków portal Twitter pozwala na użycie najwyżej 140 znaków ze spacjami), naturalną reakcją ich współobywateli — niezależnie od płci, wieku czy grupy społecznej — staje się, nieraz spontaniczne i pełne emocji, szukanie odniesień w niedawnej lub dawniejszej historii, we wspólnej przeszłości, niczym w skarbnicy uniwersalnej mądrości i prawd absolutnych.

Czy jednak aby na pewno ta przeszłość jest wspólna, a mądrość uniwersalna? Czy ludzie żyjący w XXI wieku nadal tak chętnie sięgali po odniesienia historyczne, gdyby żywili podejrzenie, że prawdy w skarbnicy mądrości dziejowej są względne?... Wszak historia uprawiana przez historyków naszych czasów ma inny wydźwięk niż ta uprawiana za czasów Montaigne'a i jemu współczesnych: odpowiada innym realiom politycznym, innej wrażliwości światopoglądowej i innym potrzebom. Historia obejmuje dzieje, owszem, wspólne, lecz w rzeczywistości niespójne i złożone, tworzące wielowątkowy wielogłos wykluczających się wzajemnie narracji, rodzaj polifonicznego palimpsestu uzupełniających się perspektyw. Co więcej, to właśnie owa wspólna przeszłość, polifoniczna i polemiczna, poddawana redakcjom uznawanym za konieczne przez ośrodki władzy oraz korektom, nierzadko nieświadomym, dokonywanym przez pamięć zbiorową, z każdym nowym pokoleniem staje się zarzewiem kolejnych konfliktów, nowych kryzysów i dalszych przewartościowań.

Nierzadko te najbardziej traumatyczne, tragiczne czy wstydlive przeżycia minionych pokoleń, marginalizowane przez zinstytucjonalizowaną politykę pamięci, hołubiącą raczej narodowe powody do dumy i chwały, zostają zepchnięte na najdalszy plan oficjalnie przyjętych

i przekazywanych wersji przeszłości. Pragmatyzm tej polityki pamięci polega na założeniu, że dana społeczność bynajmniej nie musi mieć dostępu do swoich dziejów w ich pełnej i polemicznej wersji, lecz raczej w wersji na tyle spójnej, żeby pozwolić jej przetrwać jako społeczność, patrzącą w przeszłość z zadowoleniem, a w przyszłość z optymizmem. Wyparte traumy przeszłości powracają wtedy w nieoczekiwany sposób; dobrze, jeśli tylko w fikcjach literackich i kinematograficznych inspirowanych historią, gdzie wielkie postaci historyczne jawią się jako ofiary własnych iluzji i marionetki losu, a zepchnięci na margines anonimowi bohaterowie przeszłości odzyskują głos. Literatura historyczna, obejmująca nie tylko powieść, lecz również teatr czy scenariusze filmowe, może pełnić rolę wentyla bezpieczeństwa pamięci pokoleniowej, przełamując tabu i unaoczniając dziejowe traumy: one to bowiem, wbrew najracjonalniejszej polityce pamięci, są w stanie podważyć najbardziej nawet harmonijny ład społeczny. Stare traumy rodzą nowe konflikty: taką wymowę ma niewesoła refleksja, powtarzająca się zresztą w wielu językach, że historia lubi się powtarzać.

Tymczasem powieść historyczna, gatunek istniejący w literaturze europejskiej od dwustu zaledwie lat, stanowi dziś wybuchową mieszankę stylów i konwencji, która nie tylko doskonale sprawdza się w realiach wolnego rynku, ale stanowi pasjonujący temat badań literaturoznawczych i porównawczych. Głównym celem badawczym pracy naukowej, której owocem jest książka *Estrategias de la novela histórica contemporánea. Pasado plural, postmemoria, pophistoria* (2016), było poszukiwanie odpowiedzi na pytania o to, czy istnieje wspólny mianownik dla powieści historycznej przełomu XX i XXI wieku, a także o to, jakie strategie są udziałem gatunku tak różnorodnego, a równocześnie tak popularnego wśród współczesnych odbiorców. Biorąc na warsztat kilkadziesiąt powieści autorów mniej lub bardziej znanych, opublikowanych w różnych krajach i w różnych językach (w większości po hiszpańsku), z czego dziesięć układających się w serie tematyczne, skupione wokół konkretnych dat, wydarzeń i bohaterów, miałam okazję przeprowadzić szereg analiz porównawczych: poczynawszy od warstwy paratekstu, skończywszy na tytułowych strategiach, zamierzeniach i osiągniętych celach, niekiedy ze skutkiem zaskakującym dla mnie samej (co opiszę w efektach pracy badawczej). Miałam przy tym okazję zastanawiać się nad rolą kompetencji czytelnika w recepcji książek, których punktem odniesienia jest bardziej lub mniej odległa przeszłość społeczności, do której należy (bądź nie). Być może największym wyzwaniem było przełamywanie wspomnianego we wstępie kryzysu humanistyki i poczucia inflacji słowa pisanego (łącznie z własnym): stąd dążenie raczej do syntezy myśli i otwierania przed potencjalnym odbiorcą nowych perspektyw, niż do erudycyjnej ekwilibrystyki. Podczas kilkuletniej pracy nad książką nie unikałam żadnej okazji, by poszczególne etapy poszukiwań konfrontować z członkami międzynarodowego gremium hispanistów, teoretyków historii i badaczy powieści historycznej, nie tylko przy okazji kongresów literaturoznawczych czy opracowywania publikacji specjalistycznych, lecz również korzystając z wirtualnych platform wymiany myśli: stąd wielu osobom, których nazwiska znajdują się w bibliografii (jak m.in. Fernando Aínsa, Manuel Braganca, Robin Lefere, Magdalena Perkowska czy Hayden White), bezpośrednio zawdzięczam inspirujące tropy czy konstruktywną krytykę.

B. KORPUS I LITERATURA PRZEDMIOTU

Już sama definicja powieści historycznej nadal budzi niegasnące spory, a pojemny i nieustannie ewoluujący gatunek obejmuje dziś nie tylko awangardowe eksperymenty formalne i postmodernistyczne metafikcje (Hutcheon: 1988, 1989) podważające podstawowe pojęcia faktu historycznego czy też prawdy historycznej, ale i krytyczne próby rozrachunków z przeszłością ukryte pod płaszczykiem powieści kryminalnych, thrillerów historycznych czy też uchronicznych historii alternatywnych (Sarrot i Broche: 2009). Wśród wpływowych tendencji na uwagę zasługuje nurt feministycznej (acz nie tylko) powieści intrahistorycznej (Rivas: 2000), która oferuje subiektywną introspekcję przeszłości z perspektywy bohaterów (nie tylko kobiet), żyjących na marginesie oficjalnych narracji. Pośród tendencji społecznych warto podkreślić uwarunkowany pokoleniowo fenomen tak zwanej post-pamięci (Hirsch, 2008) właściwy generacjom dziedziczącym ciężar wspomnień przodków. Inny pasjonujący trop to rozkwit powieści historycznych dotyczących II Wojny Światowej, nazizmu i Holokaustu – a uzasadniony właśnie przemianą pokoleniową i dochodzeniem do głosu roczników urodzonych w ostatnich dekadach XX wieku, do których należę i ja. Nasza pamięć najważniejszych wydarzeń ubiegłego stulecia jest często pamięcią afektywną, pośrednią, zapożyczoną, opartą o zbiór narracji i kadrów odziedziczonych po bliskich. Ostatni trop wiąże się z najnowszymi badaniami na polu neuropsychologii i socjopsychologii, dotyczącymi zarówno mechanizmów funkcjonowania pamięci i powstawania wspomnień, jak i czynników wpływających na ich wiarygodność czy wręcz uzasadniających kreowanie wspomnień fałszywych (Schacter: 1996, 1999, 2000, 2011). Natomiast wspomniane na wstępie realia wolnego rynku, w połączeniu z cywilizacją spektaklu w naszej globalnej wiosce (Vargas Llosa: 2009, 2012), wyzwalają w niektórych pisarzach i wydawnictwach zauważalne tendencje zadowalania czytelnika-nabywcy (Mora: 2007), zastępując ponowne odczytanie Historii interpretacją zubożoną i uproszczoną, głębokie problemy historyczne – ich schematyczną wizją, a Historię – pophistorią zaczerpniętą wprost z Internetu. Warto dodać, że wszystkie wymienione wyżej zjawiska dają się obecnie zauważyć w prozie współczesnej, bez względu na polisystem literacki, do którego ona należy (Even-Zohar: 1970, 1990).

W swoich badaniach starałam się świadomie wykorzystać perspektywę polskiej literaturoznawczyni z bagażem studiów iberystycznych i rocznym stażem doktoranckim we Francji oraz półrocznym epizodem w roli Visiting Professor na amerykańskiej uczelni, jak również znajomość czterech języków (polskiego, hiszpańskiego, francuskiego i angielskiego), dla przeanalizowania serii powieści historycznych (1950-2012) dwóch kontynentów, układających się w wyraźne cykle tematyczne. Doświadczenia zebrane podczas pisania i przygotowywania do druku pierwszej książki, pomyślanej jako rodzaj przewodnika po iberoamerykańskiej nowej powieści historycznej, z obszernym omówieniem XX-wiecznych tendencji i przełomów w historii i literaturze (*Entre la nouvelle histoire et le nouveau roman historique. Réinventions, relectures, écritures*, Paris, L'Harmattan, 2007, 424 str.) uświadomiły mi, że niekiedy to właśnie pozycja marginalna daje szerszą perspektywę, pozwala zauważyć ewentualne problemy i próbować im zaradzić. Idea jej napisania zrodziła się m. in. w reakcji na nieobecność w oficjalnym francuskim dyskursie historiograficznym pozycji tak fundamentalnej, jak wydana w 1973 roku *Metahistory* Haydena White'a – która, nota bene, do dzisiaj doczekała się jedynie przekładu swego wstępu na język Montaigne'a. Tymczasem moja

książka, będąca pokłosiem interdyscyplinarnej rozprawy doktorskiej, z czasem stała się podręcznikiem dla francuskojęzycznych studentów literatury i filologii hiszpańskiej, trafiając na listę lektur obowiązkowych dla kandydatów zdających egzaminy państwowe dla nauczycieli języka hiszpańskiego. Co więcej, w 2009 roku miałam zaszczyt recenzować rozprawę habilitacyjną dr Marie-José Hanaï i uczestniczyć w obradach jury habilitacyjnego na Sorbonie: tym samym paradoksalna pozycja polskiej iberystki po studiach we Francji przestała być dla mnie synonimem marginalności.

Równocześnie, w związku z podróżami naukowymi do Francji, Meksyku i Stanów Zjednoczonych, uświadomiłam sobie, że u progu XXI wieku wszystkie narody i wszelkie społeczności mają do uregulowania rachunki ze swoją historią, a nowa powieść historyczna jest fenomenem na skalę ogólnoswiatową, przy czym poszczególne tytuły zyskują głębszą perspektywę przez wpisanie ich w szerszy kontekst — jak dzieje się to w świadomości współczesnego czytelnika, dla którego wszystkie książki pozostają zawsze otwarte. Dlatego właśnie w drugiej książce (*Estrategias de la novela histórica contemporánea. Pasado plural, postmemoria, pophistoria*, Bern, Peter Lang, 2016, 160 str.) staram się przesunąć akcent z analizowania kompleksowych teorii na praktykę czytania, kontekstualizowania i desakralizacji niektórych mitów. Punktem wyjścia są dla mnie francuskie teorie narratologiczne (Picard, 1986; Jouve, 1992; Lavergne, 1998) z propozycjami dotyczącymi rozszczepienia figury czytelnika (*le lecteur*) na uzupełniające się człony, mniej lub bardziej aktywne lub bierne (*le liseur, le lu, le lectant, le lisant*), które uzupełniam postulatami dotyczącymi czytelnika postmodernistycznego.

Celem dwóch pierwszych rozdziałów książki (*I. Algunas estrategias de la novela histórica contemporánea; II. Desde los umbrales del texto hasta un molde genérico*) jest niełatwa próba syntetycznej prezentacji interesującego mnie gatunku w całej jego różnorodności, na podstawie kilkudziesięciu tytułów opublikowanych w różnych krajach i językach (głównie jednak po hiszpańsku), zakończona propozycją skonstruowania diagramów porównawczych dla analizowanych w kolejnych rozdziałach powieści historycznych. Ostateczne wersje diagramów znajdują się w Aneksie (w porządku chronologicznym) i obejmują wszystkie powieści wchodzące w skład serii tematycznych oraz poświęconych im poszczególnych rozdziałów porównawczych:

- 1950 Benjamin Subercaseaux (Chile), *Jemmy Button*
- 1989 Abel Posse (Argentyna), *El Viajero de Agartha*
- 1994 Maria Àngels Anglada (Hiszpania / Katalonia), *El violí d'Auschwitz* (wydanie hiszpańskie *El violín de Auschwitz*)
- 1998 Silvia Iparraguirre (Argentyna), *La tierra del fuego*
- 2003 Guillermo Saccomanno (Argentyna), *La lengua del malón*
- 2005 Harry Thompson (Wielka Brytania), *This Thing of Darkness*
- 2006 Jonathan Littell (Stany Zjednoczone / Francja), *Les Bienveillantes*
- 2009 Yannick Haenel (Francja), *Jan Karski*
- 2010 David López (Hiszpania), *La travesía*
- 2012 Carla Montero (Hiszpania), *La Tabla Esmeralda*

Omawiane tytuły, należące do literatury iberoamerykańskiej, hiszpańskiej, francuskiej czy angielskiej, układają się w serie tematyczne dotyczące mniej lub bardziej odległej przeszłości (m.in. podróż Karola Darwina na pokładzie statku HMS Beagle; II Wojna Światowa i Holokaust; peronizm i dyktatura argentyńskiej junty), które można z łatwością uzupełnić o kolejne pozycje, o czym piszę w posłowie. Współczesny rynek literacki wysoko ceni sobie tematykę historyczną, zwłaszcza tę skupioną na traumach niedawnej przeszłości, acz nie tylko.

Ostatni rozdział teoretyczny (*III. Héroes y villanos: personajes históricos y su (des)empleo en la literatura*) omawia paradoksy postaci powieści historycznych, z definicji należących zarówno do świata fikcji, jak i świata historiografii, co teoretykom literatury niekiedy łatwiej jest zaakceptować, niż jej odbiorcom – czego dowodzą chociażby kontrowersje wokół powieści Jan Karski Yannicka Haenela. Oddając głos przemilczanemu świadkowi Historii, którego słowa były i nadal są poddawane rozmaitym zawłaszczeniom, zarówno na piśmie, jak i na ekranie, sam pisarz nie jest w stanie uniknąć kolejnych manipulacji, łącznie z wymową epigrafu Celana inaugurującego powieść. Kolejne rozdziały (*IV. Civilización y barbarie: la epopeya del HMS Beagle y sus huellas literarias; V. Narraciones del nazismo: entre la historia y el mito; VI. La novela intrahistórica: entre la postmemoria y la pophistoria; VII. La narración, la identidad y la memoria frente a los traumas del pasado*), poświęcone spójnym seriom tematycznym, dotyczą zmieniających się ideologii odzwierciedlanych w powieściach historycznych oraz ewolucji takich pojęć, jak „cywilizacja” versus „barbarzyństwo” czy „historia” versus „mit”, na przestrzeni dziejów uwarunkowanych kulturowo i społecznie.

C. OSIĄGNIĘTE WYNIKI I WPLYW NA DYSCYPLINĘ

W pierwszej, bardziej teoretycznej części książki *Estrategias de la novela histórica contemporánea. Pasado plural, postmemoria, pophistoria* proponuję syntetyczny przegląd i podsumowanie cech współczesnej powieści historycznej, poczynawszy od poetyki najbardziej tradycyjnej i realistycznej, poprzez nowocześniejszą i subiektywizującą, aż po ponowoczesną, charakterystyczną dla tzw. nowej powieści historycznej. Komentuję m.in. propozycje belgijskiego badacza Robina Lefere (2013) i modyfikuję zaproponowany przez niego formularz opisu powieści historycznych, uzupełniając go o znaczące, moim zdaniem, elementy związane z paratekstem oraz ze strategiami i celami omawianych dzieł. Tak skonstruowany formularz opisu powieści może posłużyć studentom filologii do systematycznej pracy z tekstem:

1. Paratexto:

- a. Tapa ilustrada con una imagen o no.
- b. Título explícito o no (literal / remático / metafórico / metonímico, antifrástico).
- c. Paratexto editorial en la contratapa: presente o no.
- d. Otros elementos paratextuales (epígrafe / prefacio / postfacio / notas).
- e. Íncipit.

2. Intriga:

- a. Situación con respecto a la fecha de escritura / publicación.
- b. Básicamente establecida / inventada.
- c. Monodiegética / pluridiegética.
- d. Biográfica o autobiográfica / menos convencional.
- e. Perfil social del protagonista / de los protagonistas.

3. Narración:

- a. Narrador heterodiegético vs. homodiegético; persona gramatical.
- b. Tipo de focalización (cero / externa / interna).
- c. Narración / representación de palabras (diálogo, monólogo, discurso directo / indirecto).

4. Estructuración temporal:

- a. Relaciones entre tiempo de la escritura, tiempo de la narración y tiempo de lo narrado.
- b. En el primer plano: el presente de la narración / el pasado de lo narrado.
- c. manifestación del presente del autor en el pasado / futuro diegetizado.

5. Poética:

- a. Concreta / simbólica.
- b. Real positiva / real maravillosa.
- c. Ilusionista / antiilusionista
- d. Clave trágica / épica / cómica / satírica, etc.
- e. Hibridación o no.

6. Fidelidad: exactitud, verosimilitud / distorsión, anacronismos.

7. Presencia / ausencia de un discurso explícito sobre la Historia.

8. Presencia / ausencia de una problematización de la escritura de la Historia.

9. Planteamiento ideológico (monologismo / dialogismo; monofonía / polifonía; ortodoxia / heterodoxia).

10. Finalidad y estrategias (representar, reinterpretar, testimoniar, problematizar, plantear una duda).
(Cichocka, 2016: 48-49)

Druga część książki obejmuje cztery rozdziały analityczno-porównawcze, których efekty, jak wspominałam wcześniej, nie zawsze pokrywały się ze wstępnymi założeniami. Podróż dookoła świata brytyjskiej brygantyny HMS Beagle (1831-1836), na pokładzie której —obok młodego naukowca Karola Darwina— znajdowali się również trzej Indianie patagońscy powracający do Ziemi Ognistej po cywilizacyjnym eksperymencie kapitana Roberta FitzRoya, stanowi idealny punkt wyjścia dla literackiej narracji, jak o tym świadczy seria tytułów w języku hiszpańskim i angielskim: m.in. *Jemmy Button* (1950) Benjamina Subrecasaux, *La tierra del fuego* (1998) Silvii Iparraguirre, *This Thing of Darkness* (2005) Harry'ego Thompsona czy wreszcie *La travesía* (2010) autorstwa hiszpańskiego pisarza i biologa, Davida Lópeza. Tym niemniej, nie można tu mówić o czystej fikcji literackiej, bowiem zarówno kluczowe epizody podróży, jak i wszystkie główne postaci tej malowniczej historii (Karol Darwin, kapitan Robert FitzRoy czy też Indianin z plemienia Yamana nazwany Jemmy Button) należą do pola odniesień pozaliterackich, obowiązkowych dla każdego ze wspomnianych autorów. Studium porównawcze serii powieści historycznych z XX i XXI wieku, dotyczących tego samego przedsięwzięcia naukowego, geograficznego, społecznego i kulturowego pozwala wyróżnić szereg zjawisk na poziomie paratekstu, diegezy i konstrukcji świata przedstawionego, mimesis i metafikcji historiograficznej, ukazując bogactwo i złożoność gatunku literackiego w pełnym rozkwicie w drugim stuleciu swojego istnienia. Jednocześnie kontrast pomiędzy pierwszym z wymienionych tytułów, opublikowanym jeszcze w okresie tzw. zimnej wojny, a dwoma ostatnimi, należącymi już do współczesnej epoki głębokiego kryzysu zarówno ekonomicznego, jak i ideologicznego i społecznego, sugeruje ewolucję nie tylko wartości i aspiracji tak zwanej cywilizacji zachodniej, ale i samych pojęć cywilizacji i barbarzyństwa.

Analiza porównawcza powieści *El viajero de Agartha* (1989), której autorem jest argentyński pisarz i dyplomata Abel Posse, oraz napisanej po francusku książki *Les Bienveillantes* Amerykanina Jonathana Littella (2006), laureata Nagrody Goncourtów, stanowi pretekst do rozważań na temat odwiecznej opozycji między historią (narracją prawdziwą) a mitem (narracją zmyśloną), osadzonej zarówno w percepcji, jak i w słowniku (*logos* i *mythos*), która to jednak —podobnie jak większość odwiecznych opozycji— okazuje się złudnym, acz wygodnym uproszczeniem służącym porządkowaniu otaczającej rzeczywistości (Gadamer, 1981). Tymczasem obie powieści tyleż łączy, co dzieli: obydwie dotyczą tego samego okresu historycznego (lata 30. i 40. XX wieku, Drittes Reich, II Wojna Światowa i Holokaust) i obydwie posługują się narracją intra- i homodiegetyczną, wkładając opowieść o nazizmie w usta oficerów SS, Walthera Wernera i Maximiliana Aue, lecz dzieli je coś więcej, niż rok wydania, język publikacji czy też przynależność do odmiennych polisystemów literackich. Na pierwszy rzut oka, opasła powieść Littella opiera się na dokumentacji *stricte* historycznej, niezwykle obfitej i skrupulatnie przestudiowanej przez autora, podczas gdy szczupła książka Possego żywi się raczej kolekcją barwnych mitów narosłych wokół tej samej epoki. Dopiero uważniejsze prześledzenie poruszanych przez niego wątków pozwala ustalić, że każdy ze wspomnianych mitów zawiera zaskakujące ziarno prawdy, związanej z ezoteryką nazistowską i egzotycznym nieraz okultyzmem: prawdy, dodajmy, zapomnianej i nieobecnej w historiografii głównego nurtu, szybko przesłoniły ją bowiem kwestie pilniejsze i dużo bardziej bolesne, jak przygnębiająca logistyka maszyny wojennej, zagłada Żydów europejskich i procesy norymberskie. Nadrzędną zasadą rządzącą polityką pamięci jest bowiem pragmatyczność; w nieprzerwanym strumieniu zdarzeń tylko niektóre z nich zostają podniesione do rangi faktów historycznych, a z kolei pamięć o wybranych faktach przekazywana jest dalej pod warunkiem, że służą one jako elementy narracji niezbędnej kolejnym pokoleniom dla ich trwania i dalszego rozwoju.

Równie nieoczekiwanym owocem analiz porównawczych i prób weryfikowania cech powieści intrahistorycznej na przykładzie prozy autorek Półwyspu Iberyjskiego, *El violí d'Auschwitz* (1994) Katalonki Marii Àngels Anglady i *La Tabla Esmeralda* (2012) Hiszpanki Carli Montero, stało się dostrzeżenie problematycznego fenomenu powieści pophistorycznej tudzież sprecyzowanie zbioru jej cech, uwarunkowanych wymaganiami rynku literackiego, które współczesny autor i krytyk hiszpański, Vicente Luis Mora, ironicznie porównuje z mechanizmami rządzącymi rynkiem nieruchomości. Powieść pophistoryczna to powieść, której pole odniesień pozaliterackich sytuuje się w przestrzeni łatwo dostępnej każdemu czytelnikowi (Internet) w sposób nie budzący najmniejszych wątpliwości. Powieść ta opiera się na powierzchownej wiedzy na temat przeszłości (Wikipedia) oraz na serii stereotypowych idei i wyobrażeń, podzielanych przez autora i czytelników. Celem powieści pophistorycznej nie jest żadne ponowne odczytanie przeszłości z nowej, zaskakującej nieraz perspektywy, jak ma to miejsce w przypadku nowej powieści historycznej czy powieści intrahistorycznej, lecz zdobycie popularności wśród czytelników poprzez atrakcyjną tematykę, wciągającą fabułę i uproszczone tło dla historycznie skomplikowanej intrygi. W efekcie taka powieść przyczynia się do utrwalenia istniejących stereotypów i często fałszywych wyobrażeń na temat przeszłości.

Ostatni rozdział stanowi niejako próbę wyjścia z impasu i ilustruje efektywne strategie ocalenia przez powieść historyczną wydarzeń przemilczanych przez historię oficjalną, na przykładzie *La lengua del malón* (2003) argentyńskiego autora Guillermo Saccomanno, który pracując nad powieścią zainspirowaną nie tak znowu odległą epoką dyktatury argentyńskiej junty wojskowej (1976-1983) odkrył, że genezy „brudnej wojny” szukać należy w latach 50., kiedy to zbuntowane przeciwko prezydentowi Juanowi Peronowi siły wojskowe w dniu 16 czerwca 1955 roku posunęły się do bombardowania Plaza de Mayo i zgromadzonej tam ludności cywilnej. Prezydent nie pociągnął sprawców bombardowania do odpowiedzialności, co otworzyło im drogę do późniejszego zamachu stanu, natomiast niechętni Peronowi historycy zmodyfikowali narrację na temat majowych wydarzeń, bagatelizując wywołaną przez nie traumę. Tymczasem ofiary zinstytucjonalizowanej przemocy wobec obywateli żyją w przeszłości, która domaga się zadośćuczynienia: przeszłość traumatyczna to zawsze przeszłość współczesna, nieprzemijająca, wiecznie żywa (Bevernage, 2012: 83-88).

Pragnę podkreślić na koniec, że mimo iż maszynopis doczekał się pozytywnej recenzji ze strony prof. Elżbiety Skłodowskiej z Washington University, a sama książka ukazała się drukiem w drugiej połowie 2016 roku, to jednak już teraz domaga się ona dalszego ciągu. Historia, pamięć i dotycząca ich narracja wymagają bowiem zaktualizowanych narzędzi poznawczych, na skrzyżowaniu szlaków filozofii, historiografii, badań literackich, medioznawstwa, neuropsychologii czy socjopsychologii, z wykorzystaniem nowych technologii przekazu wiedzy i magazynowania informacji. Główny cel dalszych rozważań to poszerzenie pola percepcji rzeczywistości przez pryzmat przeszłości pojmowanej jako zbiór narracji powstałych na przestrzeni dziejów – ze świadomością, że identyfikacja z nimi to nie kwestia przymusu, a świadomego wyboru. Korzyści społeczne takiego wyboru to większa tolerancja wobec problematycznego nieraz dziedzictwa historycznego, a zarazem większa świadomość mechanizmów psychologicznych rządzących percepcją rzeczywistości, funkcjonowaniem pamięci i powstawaniem wspomnień.

Historia maestra vitae: twierdzenie Cycerona na naszych oczach nabiera nowych treści. Nie tylko dzięki nowym i nowoczesnym metodom badania dalszej i bliższej przeszłości, z której pragniemy czerpać życiowe lekcje. Nie tylko poprzez ciągły proces redefiniowania pojęć tożsamości, wspólnoty, społeczeństwa, narodu, patriotyzmu czy historycznej misji. Również dlatego, że na przełomie wieków zmieniała się definicja i rola historii jako takiej. W erze globalizacji i płynnej nowoczesności, jak określił ją Zygmunt Bauman u progu XXI wieku, ta powstająca niemal na naszych oczach historia może rzeczywiście być naszą nauczycielką życia – pod warunkiem, że posiadamy narzędzia do zrozumienia mechanizmów jej tworzenia i potrafimy się nimi posługiwać. Tu nie sposób przecenić roli uniwersytetu i zdystansowanego języka różnych dyscyplin, zwłaszcza w opozycji do propagandowego języka polityki i dyskursu mediów, co w epoce jakiegokolwiek kryzysu tylko się nasila. Znamienne jest, iż decyzją kolegium redakcyjnego prestiżowego Słownika Oksfordzkiego słowem roku 2016 stało się wyrażenie *post-truth*, odnoszące się do sytuacji, „w której obiektywne fakty mają mniejsze znaczenie w kształtowaniu opinii publicznej, niż odwołania do emocji i osobistych

przekonań”.² Określenie to pojawia się w języku angielskim już na początku lat 90 i zyskuje na popularności u progu nowego stulecia (Keyes: 2004), ale prawdziwa kariera „post-prawdy” zaczęła się dopiero w ubiegłym roku, przenosząc ją z niszowych pism literackich do głównego nurtu medialnego dyskursu, nota bene głównie w kontekście amerykańskiej i europejskiej debaty politycznej. Pytanie, na ile szybko zauważalna „polityka post-prawdy” przełoży się na „post-prawdę historyczną” i jakie będą tego konsekwencje dla przyszłych pokoleń?

D. BIBLIOGRAFIA (dotyczy autorów wzmiankowanych punkcie a, b i c)

- Aínsa, Fernando (1991) “La nueva novela histórica latinoamericana”, *Cahiers du C.R.I.A.R.*, N. 11. Rouen, Université de Rouen, 15-22.
- (2003) *Reescribir el pasado*, Mérida, CELARG.
- Bauman, Zygmunt (2000) *Liquid Modernity*, Cambridge, Polity Press (wyd. pol.: *Płynna nowoczesność*, tłum. Tomasz Kuntz, Kraków, Wydawnictwo Literackie, 2006).
- Bevernage, Berber (2012) *History, memory, and state-sponsored violence: time and justice*, New York, Routledge.
- Braganca, Manuel (2015) “Faire parler les morts: sur Jan Karski et la controverse Lanzmann-Haenel”, *Modern & Contemporary France*, 23:1, 35-46.
- Broche, Laurent; Sarrot, Jean-Christophe (2009) *Le roman policier historique*, Paris, Nouveau Monde.
- Even-Zohar, Itamar (1970) “The Function of the Polysystem in the History of Literature”, *Masa*, 6.3.1970.
- (1990), *Polysystem Studies. (Poetics Today 11:1)*, Durham, Duke University Press.
- Gadamer, Hans Georg (1997 [1981]) “Mito y logos”, en *Mito y razón* (tłum. J. F. Zúñiga García), Barcelona, Paidós, 23-28.
- Hirsch, Marianne (2008) “The Generation of Postmemory”, *Poetics Today* 29, 1, Durham, Duke University Press, 103-128.
- Hutcheon, Linda (1988) *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*, New York, Routledge.
- (1989) “Historiographical Metafiction. Parody and the Intertextuality of History”, en *Intertextuality and contemporary American fiction*, Patrick O'Donnell, Robert Con Davis (eds.), Baltimore and London, The John Hopkins University Press, 3-32.
- Jouve, Vincent, (1992) *L'Effet personnage dans le roman*, Paris, PUF.
- Keyes, Ralph (2004) *The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life*, New York, St. Martin's.
- Lavergne, Gérard (1998) “Lecteur, narrativité, narrativité”, *Narratologie*. N°1. *Le paratexte*, Nice, Université de Nice-Sophia Antipolis, 171-182.
- Lefere, Robin (2013) *La novela histórica: (re) definición, caracterización, tipología*, Madrid, Visor.
- Mora, Vicente Luis (2007), *La luz nueva. Singularidades en la narrativa española actual*, Madrid, Bartleby.
- Perkowska, Magdalena (2008) *Historias híbridas. La nueva novela histórica latinoamericana (1985–2000) ante las teorías posmodernas de la historia*, Madrid, Iberoamericana & Frankfurt am Main, Vervuert.
- Picard, Michel (1986) *La lecture comme jeu*, Paris, Minuit.
- Rivas, Luz Marina (2000) *La novela intrahistórica: tres miradas femeninas de la historia venezolana*, Valencia, Universidad de Carabobo.
- Schacter, Daniel L. (1996) *Searching for memory: the brain, the mind, and the past*, New York, BasicBooks.
- (1999) *The cognitive neuropsychology of false memories*, Hove, Psychology Press.
- (2000) *Memory, brain, and belief*, Cambridge, London, Harvard University Press.
- (2011) “Memory distortion: An adaptive perspective” (współautorzy: S. A. Guerin, P. L. St. Jacques), *Trends in Cognitive Sciences*, 15, 467-474.

² Definicja słowa “post-truth” wraz z uzasadnieniem werdyktu („Word of the Year 2016 is...”) widnieje na portalu English Oxford Living Dictionaries: <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>

Vargas Llosa, Mario (2009) "La civilización del espectáculo", *Letras Libres*, Editorial Vuelta, Madrid & México D.F. [online] <http://www.letraslibres.com/mexico-espana/la-civilizacion-del-espectaculo> --- (2012), *La civilización del espectáculo*, Madrid, Alfaguara (wyd. pol.: *Cywilizacja spektaklu*, tłum. Marta Szafrńska-Brandt, Kraków, Znak, 2015).

White, Hayden (1973) *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth Century Europe*, Baltimore & London, John Hopkins University Press.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych, dydaktycznych, popularyzatorskich i artystycznych

Od czasów studenckich staram się aktywnie łączyć pasje literackie z translatorskimi, a jako poetka, promotorka kultury i współzałożycielka Fundacji Sztuka dla Sztuki / ART for ART mam możliwość dotarcia do odbiorców poza murami uczelni. Jestem autorką nowego tłumaczenia i adaptacji dramaturgicznej *Fedry* Jean-Baptiste'a Racine'a w reżyserii Michała Zadary (Narodowy Stary Teatr, 2006), wyboru i przekładu *Poezji pionowej* Roberto Juarroza (2007), jak również części tłumaczeń wchodzących w skład antologii poezji Juana Gelmana (2013) i nowego przekładu i adaptacji dramatu *Życie to sen* Pedro Calderona de la Barca w reżyserii Wojtka Klemma (Teatr Współczesny, 2013). Jestem również pomysłodawczynią i koordynatorką projektu „Literatura to ludzie, kultura to komunikacja” (2013-2015) pod auspicjami Santander Universidades oraz cyklu dwujęzycznych maratonów poetyckich „REPUBLICA POETICA”, trwającego po dzień dzisiejszy.

5.1 Osiągnięcia naukowo-badawcze

Ponieważ w poprzednim punkcie omówiłam już syntetycznie zarówno genezę książki *Entre la nouvelle histoire et le nouveau roman historique. Réinventions, relectures, écritures* (2007), jak i cykl publikacji związanych z powstawaniem książki *Estrategias de la novela histórica contemporánea. Pasado plural, postmemoria, pophistoria* (2016), pragnę w tym miejscu wspomnieć o kierunku zainteresowań niejako równoległym do badania strategii powieści historycznej, a dotyczącym przekładu literackiego i jego recepcji, zwłaszcza na przykładzie poezji hiszpańskojęzycznej XX i XXI wieku, acz nie tylko.

Tematem mojej pracy magisterskiej (1997) była analiza poetyki argentyńskiego autora Roberto Juarroza (1925-1995) na bazie wyboru stu pięćdziesięciu utworów pochodzących z kolejnych zbiorów jego „Poezji Pionowej” (I-XIV), przetłumaczonych przeze mnie na język polski, z których sto weszło później w skład dwujęzycznej antologii opublikowanej w 2007 przez Wydawnictwo Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, opatrzonej wstępem krytycznym mojego autorstwa. To jedyny w Polsce zbiór poezji Juarroza, nie licząc sześciu wierszy przetłumaczonych przez Krystynę Rodowską i umieszczonych w jej autorskiej antologii *Umocz wargi w kamieniu* (2011); przekłady te opiniowałam dla Biura Literackiego na prośbę pani Laury Cerrato, wdowy po poecie, dysponującej prawami autorskimi do jego dzieł. Fascynacja Juarrozem i szacunek wobec jego światopoglądu, włączając w to nieukrywaną nieufność poety wobec krytyki literackiej, pozwoliła mi opublikować zaledwie dwa eseje na jego temat, choć początkowo planowałam poświęcić mu rozprawę doktorską (pod warunkiem uzyskania stypendium na Universidad de Buenos Aires, na które jednak —jako polska studentka we Francji— nie mogłam liczyć).

Kolejne lata pogłębiły moją fascynację przekładem literackim i artystycznym, zwłaszcza przekładem poezji, chociaż przełomowym doświadczeniem okazało się dla mnie dopiero zastosowanie teorii przekładu funkcjonalnego do praktyki przekładu teatralnego. Doświadczenie translatorskie i szlify dramaturgiczne zdobywałam w Narodowym Teatrze Starym w Krakowie, u boku Michała Zadary, który w 2006 roku wystawił polifoniczną i eksperymentalną *Fedre* Jean-Baptiste Racine'a; jako tłumacz-dramaturg opracowywałam wówczas na bieżąco całe partie tekstu poszczególnych postaci, tłumacząc z języka francuskiego na polski tam, gdzie Tadeusz Boy-Żeleński okazywał się mało lojalny wobec autora oryginału. Inspiracją reżysera i moją był wówczas m.in. Jarosław Marek Rymkiewicz ze swoją adaptacją Calderona. Bogatsza o doświadczenia zebrane na próbach do *Fedry*, w 2007 roku dokonałam nowego przekładu całej sztuki Racine'a, zarówno wierszem białym, jak i trzynastozgłoskowcem bez rymów. Tym samym tropem poszedł Antoni Libera, optując jednak za szekspirowskim jedenastozgłoskowcem (jego *Fedre* w 2011 roku wydał P.I.W.).

Od 2013 roku pracuję nad wydaniem nowego polskiego przekładu dramatu *La vida es sueño* Pedro Calderona de la Barca (1636), pierwotnie z inspiracji reżysera Wojtka Klemma, który zamówił u mnie nową wersję tłumaczenia tekstu Calderona, nie chcąc bazować ani na popularnej w polskich teatrach adaptacji Rymkiewicza, ani na klasycyzującym tekście Edwarda Boyé. *Życie to sen* w moim przekładzie jest kolejnym w serii polskich przekładów Calderona, pierwszym powstałym w XXI wieku —i drugim sygnowanym przez kobietę. Nowy przekład pozostaje wierny funkcjom dramatycznym barokowego tekstu i zastępuje polimetrię oryginału zrytmizowaną prozą dialogów, łączoną z białym wierszem sylabicznym partii lirycznych i słynnych monologów. Paradoksalnie, dzięki rezygnacji z rymów odzyskujemy dostęp do wielu znaczeń utraconych w procesie przekładu wierszem, gdzie sztywny gorset rymu często narzuca tłumaczowi ograniczenia kosztem sensu wypowiedzi. O doświadczeniach płynących z adaptacji tekstu barokowego dla potrzeb nowoczesnego reżysera i współczesnego widza piszę w eseju „*Życie to sen: Calderón w nowej odsłonie*” w tematycznym numerze teatralnym czasopisma *Przekładaniec* (nr 31 / 2016).

Rok po premierze adaptacji sztuki w reżyserii Wojtka Klemma (2013) odbyłam kwerendę naukową w Bibliothèque Nationale de France w Paryżu, zebrałam solidną bibliografię i znacznie poszerzyłam wiedzę na temat kolejnych wydań *La vida es sueño* Calderona. W roku kolejnym miałam okazję skonfrontować swoje odczucia ze specjalistami w dziedzinie teatru Złotego Wieku, na sympozjum teatrologicznym organizowanym na Uniwersytecie Warszawskim. Teoretycznie, tekst barokowego dramatu Calderona znajduje się w tzw. domenie publicznej; w praktyce jednak nie mamy do czynienia z jednym tekstem, który byłby dostępny czytelnikowi, ale z kilkunastoma wersjami, różniącymi się między sobą, opracowanymi w XIX i XX wieku przez filologów europejskich, amerykańskich i kanadyjskich. W związku z tym, aby przygotować przekład i adaptację na język polski utworu dramatycznego *La vida es sueño* (1636) Pedro Calderona de la Barca wraz z opracowaniem krytycznym tekstu oryginału, jestem zmuszona pracować nie na bazie abstrakcyjnego „oryginału”, ale w oparciu o wybraną przez siebie wersję tekstu, za wiedzą i zgodą autora tej konkretnej edycji.

Początkowo zdecydowałam się na wybór edycji polecanej mi przez dr hab. Beatę Baczyńską, opracowanej przez prof. Evangelinę Rodríguez z Uniwersytetu w Walencji, jednak nigdy nie doczekałam się jej odpowiedzi na swój mail. Po półrocznym oczekiwaniu zwróciłam się z prośbą o zgodę na wykorzystanie tekstu do prof. José María Ruano de la Hazy z Uniwersytetu w Ottawie – i w kolejnym półroczu otrzymałam odpowiedź pozytywną. Reasumując, dopiero pod koniec 2016 roku mogłam podjąć decyzję, by oprzeć swoje planowane wydanie krytyczne na następujących pozycjach: Pedro Calderón de la Barca; José María Ruano de la Haza (autor opracowania), *La vida es sueño*, Madryt, Editorial Castalia, 2003, 288 stron – a także na bazie innych publikacji tekstu „La vida es sueño” Calderona w opracowaniu tego samego autora, również za jego wiedzą i zgodą: José María Ruano de la Haza, *La primera versión de „La vida es sueño”, de Calderón*. No. 5 of *Bulletin of Hispanic Studies's Textual Research and Criticism Series*, Liverpool, Liverpool University Press, 1992, 354 str.; José María Ruano de la Haza (współautorzy: Germán Vega García-Luengos i Don W. Cruickshank) *La segunda versión de “La vida es sueño” de Calderón*, Liverpool University Press, 2000, 362 str.

5.2 Osiągnięcia dydaktyczne i popularyzatorskie

Nie licząc krótkich epizodów dydaktycznych we Francji i w Stanach Zjednoczonych, od 1999 roku jestem związana z Uniwersytetem Pedagogicznym im. K.E.N. w Krakowie (do 2008: Akademia Pedagogiczna), gdzie w 2006 roku dzięki staraniom dr Danuty Kucały powstała druga w Krakowie filologia hiszpańska, a od 2006 roku również z Uniwersytetem Humanistycznospołecznym w Warszawie (do 2015: Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej), gdzie prof. Jadwiga Linde-Usiekniewicz doprowadziła do utworzenia Katedry Iberystyki. Tak więc, jeśli chodzi o osiągnięcia dydaktyczne i popularyzatorskie, to dzielę je głównie między Kraków i Warszawę, chociaż zdarzyło mi się również prowadzić wykład promujący polską poezję współczesną w stolicy Kolumbii, Bogocie (2011), na Universidad del Claustro de Sor Juana w Meksyku (2016) i na Universidad de Valladolid, Campus María Zambrano w Segovii (2016).

W Krakowie, po reformie ministerialnej wprowadzającej studia dwuprzedmiotowe dla przyszłych nauczycieli języków obcych, byłam koordynatorką praktyk pedagogicznych i opiekunką dydaktyczną studentów filologii z drugim językiem hiszpańskim (2006-2008). Byłam gościem cyklu spotkań z krakowskimi tłumaczami, „Tłumaczone w Krakowie”, organizowanymi przez krakowski Instytut Cervantesa (2010). Miałam przyjemność współpracować z Katedrą UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i prowadzić autorskie zajęcia z tłumaczenia poezji dla słuchaczy Studium Przekładu Literackiego (2011). W 2015 roku prowadziłam spotkanie z poetą Xavierem Farré podczas Festiwalu Miłosza oraz spotkanie i dyskusję z najwybitniejszym współczesnym prozaikiem portugalskim, Gonçalo M. Tavaresem, na Festiwalu Conrada. W 2016 roku uczestniczyłam w Festiwalu im. Jana Błońskiego, poświęconemu przekładowi literackiemu, prowadząc spotkanie z innymi poetami-tłumaczami: Xavierem Farré, Julią Fiedorcuk i Miłoszem Biedrzyckim, jak również współorganizowałam konferencję „POLSKA IBERYSTYKA: skąd pochodzimy, kim jesteśmy, dokąd zmierzamy?” z okazji 10-lecia filologii hiszpańskiej na Uniwersytecie Pedagogicznym.

W Warszawie byłam gościem sympozjum „América Plural”, organizowanym przez Instytut Cervantesa (2011 i 2012), na sesjach dotyczących chilijskiego poety Gonzalo Rojasa oraz tłumaczenia poezji. Uczestniczyłam w warszawskim Festiwalu Nauki (2013 i 2014), raz z własnym wystąpieniem na temat funkcjonalnego przekładu Calderona na potrzeby teatru, a raz organizując i moderując wykłady chilijskiego poety, tłumacza i wykładowcy, Enrique Wintera. Od 2013 do 2015 roku koordynowałam obszerny projekt „Literatura to ludzie, kultura to komunikacja” pod auspicjami Santander Universidades, którego szczegóły opiszę poniżej. W 2016 roku miałam zaszczyt być gościem panelu ekspertów „Tłumacz odkrywca” w ramach konferencji „Przekład literacki dzisiaj i jutro” na Wydziale Lingwistyki Stosowanej UW, obok prof. Małgorzaty Borowskiej, prof. Jerzego Jarniewicza, dr Przemysława Kordosa i prof. Aleksandra Wirpsy (w kręgach literackich znanego również jako Leszek Szaruga).

Wspomniany wyżej projekt „Literatura to ludzie, kultura to komunikacja” trwał 18 miesięcy (trzy semestry) i służył promocji współczesnej literatury hiszpańskojęzycznej. Do udziału w pierwszej edycji zostało zaproszonych 35 wybitnych twórców młodego pokolenia: poetów i prozaików, będących jednocześnie wykładowcami akademickimi, wydawcami, tłumaczami i promotorami kultury. Polskę odwiedziło 11 zaproszonych twórców, mieszkających na stałe w Chile, Hiszpanii, Kolumbii, Meksyku i Stanach Zjednoczonych: Luis Vicente de Aguinaga (1971), Rocío Cerón (1972), Felipe García Quintero (1973), Cristián Gómez Olivares (1971), Ignacio Escuin Borao (1981), Erika Martínez (1979), Elena Medel (1985), Ana Merino (1971), Vicente Luis Mora (1971), Luis Arturo Restrepo (1983) i Enrique Winter (1982). Wszyscy oni odwiedzili Polskę, wszyscy prezentowali tutaj swoją twórczość i refleksje na temat historii literatury, bagażu tradycji i najnowszych perspektyw.

W ramach projektu zrealizowano:

- **32 wykłady akademickie i sesje plenarne** na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie i na Uniwersytecie Humanistycznospołecznym w Warszawie, z czego dwa wykłady w ramach Festiwalu Nauki w Warszawie, jedną sesję plenarną i jeden wykład w ramach Targów Książki w Warszawie, z tłumaczeniem na język polski.
- **13 kilkugodzinnych warsztatów przekładu** w obecności 11 autorów zagranicznych i 6 autorów polskich. Konsultacje zapewнили zawodowi tłumacze literatury hiszpańskojęzycznej (m.in. Abel Murcia i Xavier Farré).
- **12 wieczorów autorskich** z udziałem 11 zagranicznych gości projektu. Jeden wieczór przybrał formę multimedialnego spektaklu poetyckiego, w którym udział wzięli: aktor Radosław Krzyżowski (głos), Stanisław Słowiński (skrzypce), Paulina Owczarek (saksofon), Justyn Małodobry (kontrabas).
- **7 wielogodzinnych maratonów poetyckich**, w których wzięło udział w sumie 50 autorów polskich i hiszpańskojęzycznych (oprócz gości projektu m.in.: Marcin Baran, Gerardo Beltrán, Miłosz Biedrzycki, Wojciech Bonowicz, Jacek Dehnel, Xavier Farré, Bartosz Konstrat, Piotr Maur, Natalia Malek, Jarosław Mikołajewski, Joanna Mueller, Abel Murcia Soriano, Adam Pluszka, Tomasz Różycki, Marcin Senddecki, Renata

Senktas, Michał Sobol, Yolanda Soler Onís, Eugeniusz Tkaczyszyn-Dycki, Joanna Wajs, Agnieszka Wolny-Hamkało, Adam Zdrodowski).

Dokumentacja fotograficzna i audiowizualna czterech kolejnych edycji projektu, wraz z wideoklipami do wierszy plus 150-minutowym filmem dokumentującym hiszpańsko-polski maraton „REPUBLICA POETICA” w ramach Festiwalu Miłosza, umożliwiła montaż krótkiego 30-minutowego filmu dokumentalnego propagującego idee projektu: <https://www.youtube.com/watch?v=ofbYqY6p—s> (który na dzień dzisiejszy ma ponad 600 odsłon). Projekt „Literatura to ludzie, kultura to komunikacja” stał się inspiracją dla powstania dwujęzycznej antologii *REPUBLICA POETICA 1.0: 111 wierszy* (2015), opublikowanej przez wydawnictwo Lokator, która miała swoją premierę na Targach Książki w Warszawie i na Festiwalu Miłosza w Krakowie, a w roku 2016 prezentowałam ją na panelu tłumaczy literatury w Warszawie i międzynarodowym seminarium naukowym w A Coruña. Pozytywne wrażenia zebrane podczas trzech semestrów trwania projektu przyczyniły się do włączenia w program studiów licencjackich na filologii hiszpańskiej Uniwersytetu Pedagogicznego takich przedmiotów, jak wstęp do przekładu literackiego czy przekład poezji.

5.3. Osiągnięcia artystyczne

Pozwalam sobie zakończyć krótkim podsumowaniem osiągnięć literackich i artystycznych, istotnych o tyle, o ile łączą się zarówno z uprawianą przeze mnie dyscypliną, jak i specjalnością naukową, a ich zwieńczeniem jest przyznanie mi I Międzynarodowego Stypendium Twórczego im. Antonio Machado (2016). Debiutowałam w 2003 roku tomikiem *Wejście ewakuacyjne* i wydałam dotychczas trzy zbiory wierszy i fotografii, z czego jeden dwujęzyczny (polsko-hiszpański). Jestem laureatką I nagrody w konkursie poetyckim im. Haliny Poświatowskiej (2004), laureatką Stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w dziedzinie literatury (2007), a także bohaterką jednego z odcinków cyklu *Wierszem* w reż. Andrzeja Wojciechowskiego (TVP Kultura, 2010). Hiszpańskie przekłady moich wierszy znalazły się w przekrojowej antologii poezji polskiej *Poesía a contragolpe* (2012) w tłum. Gerardo Beltrana, Xaviera Farré i Abila Murcii. Byłam gościem festiwalu literackich w Polsce, Francji i Meksyku (m.in. VI Festival ENCLAVE, México, 2016; X Międzynarodowy Festiwal Opowiadania, Wrocław, 2014; XV Encuentro Internacional de Escritores, Monterrey, Meksyk, 2010; IV Festiwal Poznań Poetów, 2009; 27. Marché de la Poésie w Paryżu, 2009).

W 2016 roku zostałam laureatką I Beca-Residencia Internacional SxS Antonio Machado. Stypendium twórcze, ufundowane przez Sorię i Segowię, nagradza najlepszy projekt łączący elementy literackie (w moim przypadku: projekt książki *Encrucijada de cien caminos: revisitando a Antonio Machado* ilustrowany autorskimi fotografiami, której wydanie planowane jest na rok 2017) ze społecznymi (aktywizacja społeczności lokalnej poprzez wieczory autorskie, salony literackie, warsztaty i wykłady). Miesięczny pobyt w obu miastach związanych z sylwetką Antonio Machado (1875-1939) pozwolił mi na wędrówki śladami wielkiego hiszpańskiego poety i pedagoga, nie wspominając o zacieśnieniu kontaktów z lokalnym środowiskiem literackim. W Segowii byłam gościem Real Academia de Historia y Arte de San Quirce (następczyni Universidad Popular Segoviana, założonej w 1919 przez Machado) z wykładem na temat literatury i historii, miałam również okazję prezentować swoją

twórczość podczas interdyscyplinarnego HAY Festival. Podczas pobytu stypendialnego zainicjowałam i współorganizowałam trzy maratony poetyckie z cyklu „REPUBLICA POETICA” z udziałem hiszpańskich poetów (w Sorii, Madrycie i Saragossie), prowadziłam warsztaty przekładu poetyckiego ze studentami Facultad de Traducción e Interpretación (Universidad de Valladolid, Campus Duques de Soria) i warsztaty twórczego pisania dla słuchaczy Máster en Comunicación con Fines Sociales (Universidad de Valladolid, Campus María Zambrano), zajęcia dziennikarskie dla młodzieży w Colegio Claret w Segowii, a także interdyscyplinarne warsztaty „MEMES MACHADO” dla uczniów IES Mariano Quintanilla w Segowii oraz IES Antonio Machado w Sorii. Tradycyjna kwerenda biblioteczna pozwoliła mi pogłębić dotychczasową znajomość biografii i twórczości Antonio Machado, łącznie z paradoksami codziennej egzystencji człowieka, który zapisał się w historii literatury hiszpańskiej jako jeden z najwybitniejszych jej przedstawicieli, a jednak przez całe życie pracował na chleb jako nauczyciel języka francuskiego.

* * *

Podsumowując cały swój dorobek naukowy, który zwieńcza monografia przedstawiana jako podstawa postępowania habilitacyjnego, mogę stwierdzić, że łącznie obejmuje on trzydzieści dwie opublikowane prace: dwie monografie autorskie, jedną dwujęzyczną antologię poezji hiszpańskojęzycznej w moim opracowaniu, jedną antologię poezji Fernando Poessoi w mojej redakcji, dwadzieścia trzy studia i artykuły naukowe oraz pięć esejów popularnonaukowych, a ponadto trzy kolejne artykuły naukowe przyjęte do druku. Wypromowałam czterdzieści jeden prac dyplomowych z dziedziny przekładoznawstwa. Ponadto mam na koncie trzy książki poetyckie i dziesięć przekładów z literatury pięknej. Obecnie pracuję nad dwujęzyczną antologią przekładów poezji Eugeniusza Tkaczyszyna-Dyckiego na język hiszpański (przy wsparciu Instytutu Książki), nad polsko-meksykańską antologią poezji *Aguacero / Ulewa* oraz nad książką *Życie to sen*, wydaniem krytycznym nowego tłumaczenia *La vida es sueño* Pedro Calderona de la Barca na język polski. Szczegółowe dane na temat wszystkich opublikowanych tytułów oraz wspomnianych wyżej osiągnięć popularyzatorskich znajdują się w wykazie publikacji i dorobku.